

STUDIOS.H

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Departamentul de Istorie, Patrimoniu și
Teologie Protestantă
Centrul de Cercetare a Patrimoniului și
Istoriei Socio-Culturale

VOLUME XVII / 2020

**STUDIA UNIVERSITATIS
CIBINIENSIS**
Series Historica

Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu
2020

Scientific Board:

Paul **NIEDERMAIER**, Ph.D. Member of Romanian Academy (The Institute of Socio-Human Research Sibiu, Romania)

Konrad **GÜNDISCH**, Ph.D. (Siebenbürgisches Kulturzentrum „Schloss Horneck“ e.V., Germany)

Dennis **DELETANT**, Ph.D. (School of Slavonic and East European Studies, University College of London, United Kingdom)

Hans-Christian **MANER**, Ph.D. (“Johannes Gutenberg” University of Mainz, Germany)

Florin **CURTA**, Ph.D. (College of Liberal Arts and Sciences, University of Florida, USA)

Jiri **MACHACEK**, Ph.D. (Masaryk University of Brno, Czech Republic)

Nándor **BÁRDI**, Ph.D. (Research Institute of National and Ethnic Minorities of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary)

Rainer **SCHREG**, Ph.D. (Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz, Germany)

Konrad **CLEWING**, Ph.D. (Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, Regensburg, Germany)

Mathias **BEER**, Ph.D. (Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen, Germany)

Editorial Staff:

Sorin **RADU**, Ph.D. – Editor in Chief

Ioan Marian **ȚIPLIC**, Ph.D.; Sabin Adrian **LUCA**, Ph.D.; Zeno Karl **PINTER**, Ph.D.; Silviu Istrate **PURECE**, Ph.D.; Radu Ștefan **RACOVÎȚAN**, Ph.D.; Mirel **BUCUR**, Ph.D.

Ioan **ALBU**, Ph.D. – Editorial Secretary

Sebastian **CORNEANU**, Ph.D. – Graphic Design

The journal was classified category B by the National Council for Scientific Research (History and Cultural Studies) and indexed in BDI: SCOPUS-Elsevier, ERIH Plus, EBSCO, Index Copernicus and CEEOL. <http://ccpisc.ulbsibiu.ro/language/en/studia-en/>

ISSN 1584-3165

Address for correspondence

Department of History and Patrimony 550024 SIBIU, Victoriei Street, no. 5-7, tel.: + 40269 214468; fax: + 40269 214468; E-mail: ioan.albu@ulbsibiu.ro;
sorin.radu@ulbsibiu.ro

Cuprins / Contents

Arheologie / Archaeology

Anamaria TUDORIE

Forme de vase ceramice Starčevo-Criș identificate la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu), Săliștea (jud. Alba), Cristian I (jud. Sibiu) și Cristian III (jud. Sibiu)
Starcevo-Cris Ceramic Vessels Shapes Identified at Miercurea Sibiului-Petriș (Sibiu County), Salistea (Alba County), Cristian I (Sibiu County) and Cristian III (Sibiu County)11

Sabin Adrian LUCA

Prehistoric carved stones, discovered on lot 1 (Alba Iulia), site 2, of the A10 Sebeș Alba – Turda highway.....23

Silviu I. PURECE, Claudiu MUNTEANU

Argint pentru războinici. Un tezaur de tetradrahme „de tip thasian” din colecția Muzeului Național Brukenthal
Silver for Warriors. A Hoard with “Thasian Type” Tetradrachms from Brukenthal National Museum’s Collection.....41

Ion Marian ȚIPLIC

Biserica fortificată din Șaroș pe Târnăvă / jud. Sibiu. Cercetări arheologice. I
Fortified Church in Șaroș pe Târnăvă / Sibiu County. Archaeological Researches. I.....61

Istorie / History

Csaba SZABÓ

Pilgrimage and Healing Sanctuaries in the Danubian Provinces.....83

Ioan ALBU

The Fragmentary Inscription on the Hungarian Raid of the Year 943 – New Epigraphic Analysis and Interpretations.....99

Alexandru SIMON

Despre speranțele bizantine și transilvane ale Casei de Jagiello: de la începutul anilor 1470 la sfârșitul anilor 1490
On the Byzantine and Transylvanian Hopes of the House of Jagiello: From the Early 1470s to the Late 1490s.....105

Paul Victor LANGA	
<i>Chivotul – sursă în cercetarea evoluției istorice a aspectului lăcașurilor de cult. Studiu de caz – Bisericile din Turnu Roșu, Ocna Sibiului, Teiuș</i>	
<i>The Ark – a Source for Research into the Historical Evolution of Church Architecture. Case Study – Churches from Turnu Roșu, Ocna Sibiului and Teiuș.....</i>	115
Daniela DÂMBOIU	
<i>Identificarea comanditarului frescelor din interiorul casei de pe str. Mitropoliei, nr. 17, Sibiu</i>	
<i>Identification of the Commissioner of the Frescoes Painted Inside the House on Mitropoliei Street, no. 17, Sibiu.....</i>	125
Sebastian CORNEANU	
<i>De la Doamna cu coasa la “Punks not Dead”. Atribute iconice ale reprezentărilor Morții din Evul Mediu până în epoca muzicii rock</i>	
<i>From the Grim Reaper to “Punks not Dead”. The Iconic Attributes of Death’s Representations from the Middle Ages to the Age of Rock Music.....</i>	141
Alin BURLEC	
<i>Schimbări sociale într-un stat nou. Conștiința de clasă și muncitorii din România la sfârșitul secolului al XIX-lea</i>	
<i>Social Changes in a New State. Class Consciousness and the Romanian Workers at the End of the 19th Century.....</i>	161
Radu RACoviȚAN, Daniel CREȚU	
<i>Din istoricul relațiilor româno-elene. Incidentul de la Pireu (30 mai/12 iunie 1910)</i>	
<i>The History of Romanian-Greek Relations. The Piraeus Incident (May 30 / June 12, 1910).....</i>	177
Sorin RADU	
<i>Un episod din chestiunea unificării Basarabiei cu România: activitatea Comisiei Regionale de Unificare (1921)</i>	
<i>An Episode from the Question of the Unification of Bessarabia with Romania: the Activity of the Regional Unification Commission (1921).....</i>	185
Ana-Maria UNGUREANU-ILINCA	
<i>Alegeri comunale din anul 1930. Studiu de caz: comuna Ocna Sibiului, Județul Sibiu</i>	
<i>The Communal Elections from 1930. Case study – Ocna Sibiului Commune, Sibiu County.....</i>	211

Marian PĂTRU
„Restaurarea Românișmului în Destinul său Istoric”. Imaginea Legiunii „Arhanghelul Mihail” în Presa Bisericii Ortodoxe Române între 1936-1941. Studiu de Caz: Ziarele Oficiale ale Mitropoliei Ardealului
*Restoration of Romanianism in its Historical Destiny”. The Image of the Legion „Archangel Michael” in the Press of the Romanian Orthodox Church between 1936-1941. Case Study: Official Newspapers of the Metropolitanate of Transylvania.....***243**

Liliya TSYGANENKO
*The Hidden Tragedy (June 13, 1941 in the Fate of the Inhabitants of the Danube Region).....***259**

Ramona BESOIU
Bleiben oder gehen? Abbild der Auswanderungsgünde Rumäniendeutscher in der Erinnerungsliteratur (1939-1947)
*Bleiben oder gehen? The Reasoning behind the Emigration of Ethnic Germans from Romania as Reflected in their 1939-1947 Memoirs.....***275**

Paul-Florin MARICA
Norme și practici în recrutarea elevilor pentru școlile județene de partid (1947-1953)
*Norms and Practices in Recruiting Students for County Party Schools (1947-1953).....***307**

Recenzii / Reviews

Ana-Maria UNGUREANU-ILINCA
Bogdan Murgescu, Andrei Florin Sora, România Mare votează – Alegerile parlamentare din 1919 „la firul ierbii”
*(Iași: Polirom, 2019), 458 p.....***325**

Alin BURLEC
Adi Dohotaru, Socialiștii, O moștenire (1835-1921)
*(Chișinău: Editura Cartier, 2019), 511 p.....***329**

Paul-Florin MARICA
*Cosmin Popa, Intelectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale și Politice (1970-1989) (București: Litera, 2018), 352 p.....***333**

Argint pentru războinici. Un tezaur de tetradrahme „de tip thasian” din colecția Muzeului Național Brukenthal

Silviu I. PURECE*
Claudiu MUNTEANU**

Abstract:

Silver for Warriors. A Hoard with “Thasian Type” Tetradrachms from Brukenthal National Museum’s Collection

The hoard lot contain 39 “Thasian type” tetradrachms and 6 imitations. Because of the correspondence between dies we suppose that 4 of those imitations were being struck in the same minting place. In the case of imitations we have many writing errors, letters that were poorly copied after the “Thasian type” tetradrachms issued under the roman control. In majority of cases the monogram is of type 6, after Prokopov typology. Despite the fact that the discovery place is unknown, it is possible that this group of coins to be part of the Cașolț hoard found in 1777. We think that the hiding moment of this monetary deposit can be related with the one of Șieu-Odorhei hoard placed around 60 B.C. This low dating in concordance with the semnificative presence of imitations in the hoard. It’s very possible that a hoard horizon to be created in the connection with the expansion of Burebista’s power.

Keywords: *Thasian tetradrachms, coins circulation in the Balkans, Dacian hoard, Cașolț, Roman coinage in the Balkans, silver distribution.*

În colecția Muzeului Național Brukenthal se află un lot format din 45 de tetradrahme dintre care 39 sunt de „tip thasian” și 6 sunt imitații ale acestora. Proveniența lui nu este cunoscută, dar credem, având în vedere felul în care s-a format colecția numismatică a Muzeului Național Brukenthal, că acesta nu poate proveni decât din Transilvania. În bibliografie sunt menționate doar 4 tezaure cu piese thasiene descoperite pe teritoriul actualului județ Sibiu: Gura Râului - *Izvoru Sadului*¹, Ocna Sibiului - *Dâmbul Papistașilor*², Nocrich³ și Cașolț⁴. Din nefericire,

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, Centrul de Cercetare a Patrimoniului și Istoriei Socio-Culturale, B-dul Victoriei 40, 550024, Sibiu, România (silviu.purece@ulbsibiu.ro).

** Muzeul Național Brukenthal, Piața Mare 4-5, 550163, Sibiu, România (munclaiul@gmail.com).

¹ S. I. Purece, „Tezaurul de tetradrahme thasiene descoperit la «Izvoru Sadului», comuna Râu Sadului, județul Sibiu,” *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, III (2009), 55-63.

² G. Téglás, „Az Erdélyi Medencze Őstörténelméhez,” *Orvos- Természettudományi Értesítő II. Természettudományi Szak XII* (1887), 200, nr. 273; S. A. Luca, Z. K. Pinter, A. Georgescu, *Repertoriul arheologic al județului Sibiu (Situri, monumente arheologice și istorice)* (Sibiu, 2003), 157, nr. 20.

nu putem spune, din lipsa informațiilor, dacă monedele lotului provin sau nu din tezaurele menționate. Cu toate acestea, este posibil ca, având în vedere numărul de tetradrahme, momentul descoperirii tezaurelor și momentul intrării în colecție a monedelor, ca acestea să fi făcut parte din tezaurul de la Cașolț descoperit în anul 1777⁵.

Tetradrahmele „thasiene” sunt parte integrală a peisajului monetar transilvănean din secolul I î. Hr., Transilvania fiind, alături de Muntenia, o regiune în care abundă tezaurele ce au în componență astfel de monede⁶. Acestea au pe avers reprezentat capul zeului Dionysos, orientat spre dreapta, iar pe revers Herakles în picioare și orientat spre stânga. Tot pe revers este înscrisă legenda: **HPAKΛEOYΣ** **ΣΩΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ**.

CATALOGUL MONEDELOR⁷

1. AR, tetradrahmă, 16,75 g.; 32,3 x 32,8 mm; axa 12.

Prokopov, grupa XII, AA1, monograma 6.

Nr. inv. T 1285/16762 (fig. 1).

2. AR, tetradrahmă, 16,34 g.; 32 x 33,5 mm; axa 12.

Prokopov, grupa XVI, DA6, monograma 24. Litera Y din HPAKΛEOYΣ are formă de ”V”.

Nr. inv. T 1285/16763 (fig. 2).

3. AR, tetradrahmă, 16,59 g.; 30,9 x 33 mm; axa 11.

³ Luca, Pinter, Georgescu, *Repertoriul arheologic*, 150, nr. 2.

⁴ J. M. Ackner, „Dacien in den antiken Münzen,” *Mittheilungen der Kaiserl. Königl. Central-Comission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* VII (1862), 136, nota 1; C. Goos, „Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens. Im Auftrage des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. I. Funde aus vorrömischer Zeit. II. Funde aus der Zeit der Römerherrschaft. III. Funde aus der Zeit der Völkerwanderung,” *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde* XIII/1 (1876), 229; M. Thompson, O. Mørholm, C. M. Kraay (eds.), *An Inventory of Greek Coin Hoards* (New York, 1973), 78, nr. 545; Luca, Pinter, Georgescu, *Repertoriul arheologic*, 75, nr. 4; I. Prokopov, *Die Silberprägung der Insel Thasos und die Tetradrachmen des „thasischen Typs” vom 2.-1. Jh. v. Chr.* (Berlin, 2006), 226, nr. 65.

⁵ Ackner, „Dacien”, 136, nota 1.

⁶ I. Bogdan-Cătănciu, „Tezaurul monetar de la Poiana (jud. Teleorman). Unele aspecte ale circulației tetradrahmelor Macedoniei Prima și ale orașului Thasos în lumea traco-dacică,” *Studii și Cercetări de Numismatică* VI (1975), 155; C. Preda, Gh. Marinescu, „Contribuții la circulația monetară din Dacia în sec. I î.e.n. – tezaurul de la Șieu Odorhei, jud. Bistrița Năsăud,” *Buletinul Societății Numismatice Române* 131-133 (1983-1985), 54; I. Prokopov, “The Imitations of Late Thasian Tetradrachms: Chronology, Classification, and Dating,” *Proceedings of the XIV International Numismatic Congress*, N. Holmes (ed.) (Glasgow, 2011), 79.

⁷ Încadrarea tipologică conform catalogului lui I. Prokopov, *Die Silberprägung der Insel Thasos und die Tetradrachmen des „thasischen Typs” vom 2.-1. Jh. v. Chr.* (Berlin, 2006).

Prokopov, grupa XII, AB4, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16764 (fig. 3).

4. AR, tetradrahmă, 16,51 g.; 31,7 x 33,9 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XIX, GB1, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16765 (fig. 4).

5. AR, tetradrahmă, 16,88 g.; 29,1 x 30,2 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XIX, GA2, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16766 (fig. 5).

6. Imitație. AR, tetradrahmă, 17,26 g.; 29,2 x 29,8 mm; axa 1.
Atât iconografia aversului, cât și cea a reversului sunt redată în stil grosier, pe revers această caracteristică fiind mai evidentă. Legenda reversului este greu de citit, literele având formă neregulată, ieșind adesea din linia textului. Unele par a fi unite în adevărate ligaturi cum ar fi cazul literelor AP din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ce abia pot fi intuite. Foarte evidentă este deplasarea literei Θ din ΘΑΣΙΩΝ dincolo de spațiul din exergă. Monograma pare a deriva din cele încadrate de Prokopov în tipul 6. Aversul probabil se inspiră din cel al seriei Prokopov XVI.
Nr. inv. T 1285/16767 (fig. 6).

7. AR, tetradrahmă, 16,76 g.; 32,3 x 32,5 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XIII, BBd5, monograma 6 (picioarele monogramei sunt foarte scurte comparativ cu varianta 6 din Prokopov).
Nr. inv. T 1285/16768 (fig. 7).

8. AR, tetradrahmă, 16,67 g.; 31,4 x 33,5 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XII, AC7, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16769 (fig. 8).

9. Imitație. AR, tetradrahmă, 14,71 g.; 29,5 x 30,1 mm; axa 12.
Iconografiile aversului și reversului au trăsături grosiere, umerii lui Herakles sunt realizați din două globule mari. Globulele apar și în trasarea blănii leului.
Legenda este copiată greșit: VKΛEΘ ΣΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ. Se observă lipsa literelor ΗΡΑ înlocuite de V; litera O devine Θ; nu se vede litera Σ de la sfârșitul lui ΣΤΗΡΟΣ; lipsește litera Ω din ΣΩΤΗΡΟΣ.
Literele legendei sunt neregulate, nu respectă aliniamentul. Litera Θ din ΘΑΣΙΩΝ iese din exergă. Monograma se inspiră din varianta 2 Prokopov.
Nr. inv. T 1285/16770 (fig. 9).

10. AR, tetradrahmă, 16,41 g.; 30,8 x 31,7 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XII, AC6, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16771 (fig. 10).

11. AR, tetradrahmă, 16,46 g.; 33,5 x 34,8 mm; axa 1.
Prokopov, grupa XIV, CB4, monograma 24 dar cu piciorul din mijloc mai scurt.
Nr. inv. T 1285/16772 (fig. 11).

12. AR, tetradrahmă, 16,38 g.; 33 x 34 mm; axa 1.
Prokopov, grupa XII, AB4, monograma 7. Lipsește linia ce închide exerga.
Nr. inv. T 1285/16773 (fig. 12).

13. AR, tetradrahmă, 16,27 g.; 30,2 x 31,8 mm; axa 12.
Prokopov, grupa XVI, DA13, monograma 6.
Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
Nr. inv. T 1285/16774 (fig. 13).

14. AR, tetradrahmă, 16,59 g.; 30 x 31 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XIX, GB1, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16775 (fig. 14).
Perforată.

15. AR, tetradrahmă, 16,14 g.; 32,5 x 34,2 mm; axa 1.
Prokopov, grupa XVI, DA9, monograma 24.
Nr. inv. T 1285/16776 (fig. 15).

16. AR, tetradrahmă, 16,66 g.; 31,4 x 33,6 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XIV, CBa1, monograma 24/1.
Litera Y din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ are formă de "V".
Nr. inv. T 1285/16777 (fig. 16).

17. AR, tetradrahmă, 16,25 g.; 29,5 x 32 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XII, AC7, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16778 (fig. 17).

18. AR, tetradrahmă, 16,39 g.; 31,3 x 31,5 mm; axa 12.
Prokopov, grupa XIX, GA1, monograma 6.
Nr. inv. T 1285/16779 (fig. 18).

19. AR, tetradrahmă, 16,76 g.; 33 x 33,4 mm; axa 1.
Prokopov, grupa XVI, DA19, monograma 6.
Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
Nr. inv. T 1285/16780 (fig. 19).

20. AR, tetradrahmă, 16,44 g.; 31,4 x 32,5 mm; axa 12.
Prokopov, grupa XVI, DD9, monograma 10.

Litera Y din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ are formă de "V", litera Σ intră în exergă.
Nr. inv. T 1285/16781 (fig. 20).

21. AR, tetradrahmă, 16,82 g.; 30,4 x 30,6 mm; axa 1.
Prokopov, grupa XII, AC7, monograma 6.
Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
Moneda este incizată pe revers.
Nr. inv. T 1285/16782 (fig. 21).

22. AR, tetradrahmă, 17,03 g.; 30,1 x 33,1 mm; axa 2.
Prokopov, grupa XII, AD3, monograma 6.
Litera Y din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ are formă de "V".
Nr. inv. T 1285/16783 (fig. 22).

23. AR, tetradrahmă, 15,72 g.; 32,1 x 34 mm; axa 12.
Prokopov, grupa XVI, DD17, monograma 6.
Litera H din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ excede câmpului monetar.
Nr. inv. T 1285/16784 (fig. 23).

24. AR, tetradrahmă, 15,7 g.; 30,4 x 31,3 mm; axa 12.
Prokopov, grupa XVI, DD12, monograma 2.
Nr. inv. T 1285/16785 (fig. 24).

25. AR, tetradrahmă, 16,82 g.; 30,1 x 31,9 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XII, AA1, monograma 5.
Nr. inv. T 1285/16786 (fig. 25).

26. AR, tetradrahmă, 15,79 g.; 31,2 x 31,9 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XIX, GG4, monograma 6.
Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
Nr. inv. T 1285/16787 (fig. 26).

27. AR, tetradrahmă, 16,89 g.; 31,2 x 31,8 mm; axa 12.
Prokopov, grupa XII, GG4, monograma 6.
Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
Nr. inv. T 1285/16788 (fig. 27).

28. AR, tetradrahmă, 16,74 g.; 31,4 x 31,8 mm; axa 11.
Prokopov, grupa XII, HG1, monograma 6.
Legendele laterale de pe revers pătrund în exergă. Litera H din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ excede câmpului monetar.
Nr. inv. T 1285/16789 (fig. 28).

29. Imitație. AR, tetradrahmă, 16,54 g.; 29,5 x 32,7 mm; axa 1.

Reprezentările iconografice sunt grosier realizate, fără atenție pentru detalii. Legenda este scrisă greșit și poate fi cu greu recunoscută: [...] AKVEΘ [...], se observă aici faptul că litera Λ este întoarsă, VΩTHPΘΣ , se observă înlocuirea literei Σ cu V, litera Ω este foarte extinsă, litera O este înlocuită de Θ. Monograma se inspiră probabil din cea înregistrată cu numărul 6 de Prokopov.

Nr. inv. T 1285/16790 (fig. 29).

30. AR, tetradrahmă, 16,77 g.; 31 x 31,6 mm; axa 11.

Prokopov, grupa XII, AH3, monograma 6.

Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.

Nr. inv. T 1285/16791 (fig. 30).

31. AR, tetradrahmă, 16,6 g.; 30,6 x 31,7 mm; axa 12.

Prokopov, grupa XIX, HH2, monograma 6.

Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.

Nr. inv. T 1285/16792 (fig. 31).

32. Imitație. AR, tetradrahmă, 17,39 g.; 29,1 x 31,3 mm; axa 12.

Reprezentările iconografice sunt grosier realizate, fără atenție pentru detalii.

Legenda este scrisă greșit și poate fi cu greu recunoscută: [...] AKVEΘ [...], se observă aici faptul că litera Λ este întoarsă, VΩTHPΘΣ , se observă înlocuirea literei Σ cu V, litera Ω este foarte extinsă, litera O este înlocuită de Θ. Monograma se inspiră probabil din cea înregistrată cu numărul 6 de Prokopov.

Nr. inv. T 1285/16793 (fig. 32).

33. AR, tetradrahmă, 16,34 g.; 32,6 x 33,7 mm; axa 12.

Prokopov, grupa XVI, DA21, monograma 6.

Nr. inv. T 1285/16794 (fig. 33).

34. AR, tetradrahmă, 13,7 g.; 28,6 x 29,5 mm; axa 11.

Prokopov, grupa XII, AH3, monograma 6 ?

Nr. inv. T 1285/16795 (fig. 34).

35. AR, tetradrahmă, 12,37 g.; 27,6 x 30,3 mm; axa 12.

Prokopov, grupa XVI, DE2, monograma 6.

Nr. inv. T 1285/16796 (fig. 35).

36. AR, tetradrahmă, 16,78 g.; 29,4 x 30,1 mm; axa 10.

Prokopov, grupa XII, AD2, monograma 6.

Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.

Nr. inv. T 1285/16797 (fig. 36).

37. AR, tetradrahmă, 16,13 g.; 30 x 32,1 mm; axa 1.

Prokopov, grupa XVI, DA6, monograma 24.
 Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
 Nr. inv. T 1285/16798 (fig. 37).

38. AR, tetradrahmă, 16,22 g.; 30,4 x 32,7 mm; axa 1.
 Prokopov, grupa XII, AH12, monograma 6.
 Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ intră în exergă.
 Nr. inv. T 1285/16799 (fig. 38).

39. AR, tetradrahmă, 16,37 g.; 29,7 x 30,5 mm; axa 12.
 Prokopov, grupa XII, AB4, monograma 6.
 Nr. inv. T 1285/16800 (fig. 39).

40. AR, tetradrahmă, 14,62 g.; 28,5 x 30,8 mm; axa 12.
 Prokopov, grupa XII, AH5, monograma 7.
 Nr. inv. T 1285/16801 (fig. 40).

41. Imitație. AR, tetradrahmă, 17,19 g.; 28,2 x 31,9 mm; axa 12.
 Reprezentanțele iconografice sunt grosier realizate, fără atenție pentru detalii.
 Legenda poate fi greu recunoscută. Literele AP din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ par a fi legate și
 abia pot fi intuite, litera Σ pătrunde în exergă în timp ce litera H nu apare în câmpul
 monetar. Litera O este înlocuită cu Θ în ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ și ΣΩΤΗΡΟΣ. Litera Y
 devine V. Litera N din ΘΑΣΙΩΝ este întoarsă, iar litera Θ iese din exergă.
 Monograma se inspiră probabil din cea înregistrată cu numărul 6 de Prokopov.
 Nr. inv. T 1285/16802 (fig. 41).

42. AR, tetradrahmă, 16,38 g.; 32,4 x 35,4 mm; axa 2.
 Prokopov, grupa XIII, BB8, monograma 7.
 Litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ lipsește din câmpul monetar dar poziția ei pe ștanță o
 plasează în exergă.
 Nr. inv. T 1285/16803 (fig. 42).

43. Imitație. AR, tetradrahmă, 12,76 g.; 27,1 x 29,9 mm; axa 12.
 Reprezentanțele iconografice sunt grosier realizate, fără atenție pentru detalii.
 Legenda este scrisă greșit, unele litere fiind greu de recunoscut.
 ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ este redat astfel: [...] ΙΛΚΕΟΣV
 ΣΩΤΗΡΟΣ este redat astfel: IHPHΛΘ~~Σ~~
 ΘΑΣΙΩΝ este redată astfel: OV~~Σ~~ΩV, litera Ω are o globulă la bază.
 Sigla este redată prin același simbol format din două triunghiuri unite în vârf dar de
 data asta culcat ~~Σ~~.
 Nr. inv. T 1285/16804 (fig. 43).

44. AR, tetradrahmă, 16,87 g.; 28,2 x 29,5 mm; axa 12.

Prokopov, grupa XIX, GG4, monograma 24.
 Literale legendei sunt realizate din globule.
 Nr. inv. T 1285/16805 (fig. 44).

45. AR, tetradrahmă, 16,56 g.; 31 x 31,6 mm; axa 12.
 Prokopov, grupa XVI, DA1, monograma 6.
 Legendele laterale de pe revers pătrund în exergă. Litera Σ cu care începe cuvântul ΣΩΤΗΡΟΣ lipsește din câmpul monetar.
 Nr. inv. T 1285/16806 (fig. 45).

Așa cum am menționam mai sus, 39 monede sunt emisiuni „de tip thasian” emise sub autoritatea Romei, alte 6 monede fiind imitații barbare. Monedele „de tip thasian” sunt încadrate de Prokopov între seriile XII-XX, cele anterioare fiind considerate „originale”⁸, deși sunt și păreri care susțin că o delimitare clară este greu de făcut între serii⁹. Organizarea tipologică și cronologică a „tetradrahmelor de tip thasian” nu este încă încheiată, realitățile numismatice părănd a impune o reevaluare a acesteia¹⁰.

Cele șase imitații barbare prezente în lot se încadrează în grupa a II-a, după clasificarea lui Prokopov¹¹, fiind propusă emiterea lor în perioada 80-70 î. Hr.¹². În cazul lor se observă că iconografia este realizată grosier, cu deformarea elementelor anatomice. Literale legendei prezente pe revers sunt deformate, neregulate și nu respectă traiectul liniar pe care ar fi trebuit să-l aibă textul, fiind adesea întâlnite evidente greșelile de scriere a legendei. Literale sunt adesea copiate greșit sau suferă transformări radicale¹³. În cazul monedei 43 este chiar introdus un element de înlocuire sub formă de clepsidră, fără legătură cu alfabetul grec. Cel puțin 4 imitații au fost realizate în același atelier monetar fapt dovedit de utilizarea acelorași ștanțe în batre fie pentru avers sau revers. Identități de ștanță pot fi observate pentru reversurile imitațiilor înregistrate la numerele: 29 - 32, 6 - 41 sau aversurile 29 - 41.

⁸ Prokopov, *Die Silberprägung*, 111.

⁹ O. Picard, „Les tétradrachmes à types thasiens et les guerres thraces au début du Ier siècle avant notre ère,” *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 152/2 (2008), 482.

¹⁰ F. Callatay, “A Tetradrachm with the Legend ΘΡΑΚΩΝ Overstruck on an Athenian Stephanephoros Tetradrachm of ΑΠΕΛΛΙΚΩΝ-ΓΟΡΓΙΑΣ (88/7 BC) and its Consequences for the Thasian Type Coinage,” *Studia in honorem Iliae Prokopov sexagenario ab amicis et discipulis dedicata*, E. Paunov, S. Filipova (eds.), (Veliko Tarnovo, 2012), 311.

¹¹ Prokopov, “The Imitations of late Thasian Tetradrachms: Chronology, Classification, and Dating,” planșa II.

¹² Prokopov, “The Imitations of late Thasian Tetradrachms: Chronology, Classification, and Dating,” 338.

¹³ Vezi catalogul.

Monedele 12, 13, 15 și 22 prezintă tăieturi pe flanul monetar, în două dintre cazuri: 12 și 19 având o lungime mare, aproape atingând zona centrală a monedei. Remarcabil, din perspectiva prezenței inciziilor/tăieturilor pe flanul monedelor thasiene, este tezaurul de la Petrindu unde toate monedele prezintă cel puțin o astfel de intervenție¹⁴. În cazul tezaurului de la Șieu Odorhei doar 16 din 91 de tetradrahme thasiene nu prezintă tăieturi sau incizii¹⁵.

Cele mai multe monograme din tezaur au la bază litera M, simplă sau barată. Astfel, majoritatea monedele lotului, 27 la număr, aparțin tipului Prokopov 6, 3 sunt de tip Prokopov 7, 1 de tip Prokopov 2 și 1 de tip Prokopov 5¹⁶. În cazul primelor două tipuri de monograme litera M este barată, diferența fiind făcută de dispunerea barei în punctul de întâlnire al liniilor centrale din litera M, tipul 6, sau sub punctul de întâlnire, tipul 7. În cazul monedei 20 avem o monogramă de tipul Prokopov 10, punctul de închidere al liniilor centrale ale literei M, situat pe traseul barei, se continuă cu o linie verticală orientată în jos. În cazul tipurilor 2 și 5 avem doar litera M diferența fiind făcută de poziționarea mai sus sau mai jos a punctului de intersecție al liniilor centrale ale literei M. Monogramele cu M și M barată, ultimele putând fi o ligatură între M și H¹⁷, sunt printre cele mai prezente pe tetradrahmele thasiene descoperite în Dacia¹⁸. Monograma apare pe 5 monede, tipul Prokopov 24, în timp ce apare pe 1 monedă, tipul Prokopov 24/1.

Putem presupune faptul că monogramele imitațiilor derivă în patru cazuri din monograma de tip 6 și într-un caz din monograma de tip 2, monograme extrem de frecvente pe tetradrahmele de „tip thasian” târzii. Într-un singur caz, cel al monedei numărul 43, monograma are formă de clepsidră răsturnată fiind imposibil de stabilit care a fost sursa de inspirație.

Prokopov propune încadrarea cronologică a „tetradrahmelor de tip thasian”, seriile XII-XX, între 148-80 î. Hr.¹⁹, cu o intensificare a emiterii în contextul expediției lui C. Sulla împotriva lui Mithridates al VI-lea²⁰. După alte păreri²¹ emiterea monedelor din seriile XII-XX s-a făcut într-un interval mult mai scurt

¹⁴ E. Chirilă, V. Lucăcel, „Tezaurul de la Petrindu,” *Acta Musei Porolissensis* 3 (1979), 98, pl. I-IV.

¹⁵ C. Preda, Gh. Marinescu, „Contribuții la circulația monetară din Dacia în sec. I î.e.n. – tezaurul de la Șieu Odorhei, jud. Bistrița-Năsăud,” *Buletinul Societății Numismatice Române* 131-133 (1983-1985), 54.

¹⁶ Vezi planșa cu monogramele.

¹⁷ E. Chirilă, I. Pop, „Tezaurul monetar de la Sânpetru (or. Brașov),” *Apulum* VII/I (1968), 156.

¹⁸ E. Chirilă, V. Lucăcel, „Tezaurul de la Petrindu,” *Acta Musei Porolissensis* 3 (1979), 98; S. Grămăticu, „Două tezaure de tetradrahme ale provinciei Macedonia Prima și ale cetății Thasos descoperite în Muntenia,” *Istro-Pontica – Muzeul Tulcea la a 50-a aniversare* (2000), 400-401.

¹⁹ Prokopov, *Die Silberprägung*, 213.

²⁰ Prokopov, *Die Silberprägung*, 29.

²¹ Callatay, „A Tetradrachm,” 311.

cuprins între anii 90-75 î. Hr.²², începerea acesteia fiind asociată debutului primului război mithridatic. Se consideră că monedele au fost utilizate în acțiunile diplomatice ale Romei și pentru plata aliaților, fiind bătute în provincia Macedonia²³. Ele trebuie să fi ajuns la nordul Dunării fie ca: paradă de război, stipendii²⁴ sau plata mercenarilor, fără a omite eventualele cantități de monedă, probabil destul de reduse, obținute în urma schimburilor comerciale. Este evident faptul că sosirea tetradrahmelor „de tip thasian” în spațiul nord-dunărean este strâns legată de conflictele militare din Balcani, mai ales cele din prima jumătate a secolului I î. Hr., care au și stimulat emiterea susținută a acestui tip de monedă.

Determinarea momentului ascunderii tezaurului este dificilă având în vedere lipsa informațiilor cu privire la locul descoperirii. Lipsa denarilor republicani din unele tezaure „cu tetradrahme de tip thasian” a fost considerată argument pentru amplasarea cronologică a ascunderii lor în perioada anilor 70-60 î. Hr.²⁵. Prezența unui număr semnificativ de imitații barbare în cadrul tezaurului de față ne face să credem că acesta ar fi putut fi ascuns în jurul anului 60 î. Hr., moment cronologic la care se pare că a fost ascuns și tezaurul de la Șieu-Odorhei²⁶. Tezaurul de la Șieu-Odorhei se remarcă prin complexitatea sa conținând, între cele patru categorii de monede, drahme emise de Apollonia și Dyrrhachium²⁷. Deși emisiunile dyrrhachiene din faza a V-a sunt extrem de prezente în tezaurele din spațiul nord-dunărean, în tezaurul de la Șieu-Odorhei nu apar decât cele din faza a IV-a, fază încadrată cronologic între 120-80/70 î. Hr.²⁸. Este un argument de luat în seamă în acceptarea ascunderii tezaurului în jurul anului 60 î. Hr..

²² Callatay, „A Tetradrachm,” 311.

²³ Prokopov, „The Imitations of late Thasian Tetradrachms: Chronology, Classification, and Dating,” 29, 41.

²⁴ Preda, Marinescu, „Contribuții,” 63-64.

²⁵ D. Șerbănescu, *Tezaure monetare din epoca geto-dacică descoperite în județul Călărași* (Brăila 2017), 84.

²⁶ Preda, Marinescu, „Contribuții,” 61.

²⁷ Preda, Marinescu, „Contribuții,” 47, 49.

²⁸ A. Meta, *Le monnayage en argent de Dyrrachion (375-60/55 av. J.-C.)* (Atena 2015), 83. Nu excludem posibilitatea ca această cronologie să poată fi ușor coborâtă.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

**TIPURI DE MONOGRAME PREZENTE ÎN TEZAU
CONFORM TIPOLOGIEI LUI I. PROKOPOV**

2

5

6

7

10

24

24/1